

Журавльов А. В.,
здобувач кафедри адміністративного та господарського права
Запорізького національного університету

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF JUDICIAL DECISIONS IN THE ADMINISTRATIVE PROCESS

Досліджено правову природу судових рішень, надано їх специфічні ознаки у порівнянні з іншими актами правозастосування і правотворчості. Проаналізовано значення судових рішень, що приймаються адміністративними судами. Визначено критерії, яким повинні відповідати судові рішення, з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини та національного законодавства. Проведено аналіз судової практики, що має місце під час прийняття судами рішень, що не відповідають вимогам закону. Викладені міркування щодо доцільності впровадження та використання в системі джерел права України інших, субсидіарних щодо закону, джерел права, які, завдяки своїм ознакам, зокрема більшій чіткості та динамічності щодо змін, деталізованості приписів, зможуть поліпшити стан правового регулювання порядку здійснення судочинства у країні.

Ключові слова: судові рішення, постанова, ухвала, верховенство права, законність, судова практика, прецедент.

Исследована правовая природа судебных решений, даны их специфические признаки по сравнению с другими актами правоприменения и правотворчества. Проанализировано значение судебных решений, принимаемых административными судами. Определены критерии, которым должны соответствовать судебные решения, с учетом практики Европейского Суда по правам человека и национального законодательства. Проведен анализ судебной практики, что имеет место при принятии судами решений, которые не отвечают требованиям закона. Изложенные соображения о целесообразности внедрения и использования в системе источников права Украины других, субсидиарных по закону источников права, благодаря своим признакам, в частности большей четкости и динамичности об изменениях, детализированности предписаний, смогут улучшить состояние правового регулирования порядка осуществления судопроизводства в стране.

Ключевые слова: судебные решения, постановление, определение, верховенство права, законность, судебная практика, прецедент.

The legal nature of judgments, given their specific characteristics compared to other acts of law-making and enforcement. Value analysis of court decisions made by administrative courts. The criteria to be met by court decisions on the basis of the European Court of Human Rights and national legislation. The analysis of jurisprudence, which occurs when the courts decision-making at not comply with the law. The above considerations of expediency implementation and use in the system of sources of law in Ukraine other subsidiary of the law source of law, which are due their signs, including greater clarity and dynamism on changes of detail regulations will improve legal regulation order administration of justice in the country.

Key words: court decision, ruling, order, rule of law, legality, judicial practice, precedent.

Маємо констатувати, що сучасне законодавство України – це не тільки і не стільки кодекси і закони, скільки величезний масив актів органів виконавчої влади та сотні й тисячі рішень судів різноманітних інстанцій, які стали результатом аналізу обставин конкретних справ, аргументів, покладених в основу попередніх рішень, а іноді – й досить вільного та сміливого тлумачення норм кодексів (законів).

Будь-яка систематизація законодавства, проведена навіть на найвищому науково-практичному рівні, в умовах динамічної ринкової економіки не може забезпечити, по-перше, необхідного рівня деталізації правового регулювання, а по-друге – здатності правової системи динамічно реагувати на розвиток відповідних соціальних та економічних інститутів.

Отже, на часі – впровадження та використання в системі джерел права України інших, субсидіарних щодо закону, джерел права, які завдяки своїм ознакам, зокрема більшій чіткості та динамічності щодо змін, деталізованості приписів, зможуть поліпшити

стан правового регулювання порядку здійснення судочинства в країні.

Аналіз останніх публікацій таких фахівців права, як В. Завгородній, С. Зміївська, Р. Куйбіда, Л. Морозова, Н. Коваленко, Г. Писаренко, М. Підвальна, Б. Пошва, О. Сироїд, П. Рабінович, М. Труш, Г. Фазиқош, Т. Фулей, О. Шиманович, дає підстави констатувати, що разом з основним джерелом права – нормативно-правовим актом – правові норми беруться правозастосовником і з інших джерел, які в доктрині називаються додатковими, нетрадиційними або санкціонованими джерелами. До таких джерел належать судові прецеденти.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, припиняються, змінюються під час здійснення правосуддя адміністративними судами. Предметом є суть, значення судових рішень адміністративних судів.

Рішення адміністративного суду, беручи до уваги його процесуальну природу, може розглядатися, як акт адміністративного правосуддя; акт застосування права; процесуальний документ. Результатом здій-

снення правосуддя, тобто наслідком встановлених у справі обставин, є ухвалений відповідно до норм матеріального та процесуального права акт – судові рішення.

Пленум Вищого адміністративного суду України від 20 травня 2013 р. № 7 «Про судові рішення в адміністративній справі» зазначив, що судові рішення – це акт правосуддя, ухвалений згідно з нормами матеріального та процесуального права, і згідно з конституційними засадами та принципами адміністративного судочинства є обов'язковим до виконання на всій території України.

За юридичними наслідками судові рішення можуть поділятися на рішення про присудження (про виконання або утримання від виконання певних дій), рішення про визнання (про наявність або відсутність правовідносин), конститутивні рішення (про перетворення правовідносин, тобто їх припинення чи зміну).

Імперативну природу рішень адміністративного суду визначили норми ст. 129-1 Конституції України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР, ст. 13 Закону України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» та ст. 14 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV. Зокрема, цими нормами визначено, що судові рішення, яким закінчується розгляд справи в адміністративному суді, ухвалюється іменем України, а постанови й ухвали суду в адміністративних справах, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання на всій території України, невиконання ж судових рішень тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Р. Куйбіда та О. Сироїд зазначають, що вдала структурованість полягає в тому, що в рішенні мають бути чітко окреслені: 1) предмет конфлікту – вимоги однієї сторони до іншої, які повинен вирішити суд; 2) позиція сторін – прохання сторін до суду щодо предмета конфлікту з наведенням основної аргументації сторін; 3) факти – установлені судом обставини з аналізом доказів; 4) право – юридична кваліфікація установлених фактів із виведенням правових наслідків і наведенням відповідної аргументації; 5) присуд суду – лаконічна відповідь суду на вимоги сторін, якою вирішується конфлікт [1, с. 26].

Основними видами судових рішень в адміністративних справах залежно від того, які питання через них вирішує суд, є постанова і ухвала. Постановою суд вирішує вимоги адміністративного позову за суттю, вона усуває публічно-правовий спір, а ухвалою суд вирішує процесуальні питання.

Прийняттям рішення завершується стадія судового розгляду, отже, судові рішення є адміністративним процесуальним актом, який підсумовує діяльність адміністративного суду першої інстанції з розгляду і вирішення адміністративної справи по суті.

У рішенні фіксується вся проведена адміністративним судом діяльність із дослідження і оцінки доказів зі встановлення юридичних фактів, а

також із застосування норм права до конкретних правовідносин та їх суб'єктів. Рішенням адміністративного суду від імені держави усувається спір між сторонами або вирішуються питання про захист прав і охоронюваних законом інтересів громадян, підприємств, установ і організацій, державних і суспільних інтересів. Рішенням суду реалізується владна воля держави, сторони зобов'язують додержуватись певної поведінки щодо правовідносин між ними.

Суть судового рішення полягає у тому, що воно є основним і найважливішим актом правосуддя, ухваленим іменем України і спрямованим на захист прав, свобод та законних інтересів громадян, організацій, державних і суспільних інтересів, зміцнення законності і правопорядку, на запобігання правопорушенням, виховання у громадян і посадових та службових осіб поваги до Конституції України та законів України, честі і гідності людини.

Рішення адміністративного суду відповідно до норм глави 5 КАСУ повинно відповідати певним вимогам: воно повинно бути прийнято з дотриманням принципу законності, судові рішення повинно бути обґрунтованим, безумовним і таким, що може бути виконане. Рішення адміністративного суду змістовно вміщує відомості про сторони спору (законних представників або уповноважених) із необхідною вказівкою на особливості їх статусу у судовому провадженні, відомості про найменування та склад адміністративного суду, обставини справи, правові та фактичні засади прийняття рішення, висновок адміністративного суду по спору, визначення порядку оскарження рішення.

Структурно ці складники змісту судового рішення в адміністративній справі поєднуються у вступну, описову, мотивувальну та резолютивну частини.

Із прийняттям КАС України поняття «законність» та «обґрунтованість» набули законодавчого визначення. Розкриваючи поняття законності рішення, необхідно виходити з того, що суди, виконавши вимоги процесуального законодавства, постановляють рішення не тільки на підставі закону, що регулює спірні правовідносини, подібні правовідносини (аналогія закону), або за відсутності такого закону – на підставі конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права), а й керуються принципом верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини [2, с. 46].

Концепція справедливого судового розгляду, яку сповідує Європейський суд із прав людини, передбачає право на обґрунтоване судові рішення, оскільки просте посилення на положення законодавства не може вважатися таким обґрунтованим. Зокрема, у справі Хаджианастасіу проти Греції Суд зауважив, що договірні держави користуються повною свободою у виборі належних засобів для забезпечення відповідності їхніх судових систем вимогам ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Націо-

нальні суди повинні, однак, наводити з достатньою чіткістю підстави, на яких ґрунтується їхнє рішення. Саме це, зокрема, робить можливим для обвинуваченого ефективно використати власне право на апеляцію (Хаджианастасіу проти Греції, 16 грудня 1992 р.) [3].

По суті зазначений у ст. 161 КАС України порядок визначає стадії застосування судом норм права, оскільки йдеться про встановлення фактичних обставин справи, їх юридичну кваліфікацію з наступним вирішенням спору і документальним оформленням рішення. Послідовність вирішення питань під час прийняття ухвали законом не визначена, що не позбавляє можливості застосування для такого різновиду судового рішення правил, передбачених для ухвалення постанов.

Зміст ухвал судів, як правило, залежить від предмету спору, суті процесуальних питань, які вирішує суд при розгляді матеріально-правових вимог. Винятком є окремі ухвали суду, в яких аналізом можуть бути не тільки спірні правовідносини, а й причини порушення закону. Так, суд, виявивши під час розгляду справи порушення закону, може постановити окрему ухвалу і направити її відповідним суб'єктам владних повноважень для вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли порушенню закону. У разі необхідності суд може постановити окрему ухвалу про наявність підстав для розгляду питання щодо притягнення до відповідальності осіб, рішення, дії чи бездіяльність яких визнаються протиправними (ст. 166 КАС України). У таких же ситуаціях і в тому ж порядку може постановити окрему ухвалу суд апеляційної інстанції (ч. 1 ст. 208 КАС України). Крім того, суд апеляційної інстанції може постановити окрему ухвалу в разі допущення судом першої інстанції порушень норм матеріального чи процесуального права, які не є підставою для зміни або скасування постанови чи ухвали суду першої інстанції. З огляду на повноваження суду касаційної інстанції, який не встановлює факти, цей суд може постановити окрему ухвалу лише в разі допущення судом першої чи апеляційної інстанції порушень норм матеріального чи процесуального права, які не є підставою для зміни або скасування судових рішень. Окремі ухвали викладаються письмово, оскільки інша форма не забезпечить їх виконання.

Сучасні підходи до вирішення цих питань у контексті реалізації судової влади мають носити інтегрований характер, що має проявлятися у наданні суду можливості інтерпретації права з погляду його природних ознак, а також правової форми та законотворення. Так, новим аспектом у розумінні вимоги законності судового рішення є його «легітимність», тобто відповідність до наявного правопорядку, яка є складовою законності і відтворює його правосудність [4, с. 13].

Зв'язок принципу верховенства права із принципом законності виявляється у тому, що основним регулятором суспільних відносин є право, виражене в нормах Конституції та законів України як

нормативно-правових актів вищої юридичної сили і прийнятих на їх виконання та реалізацію підзаконних нормативно-правових актів, а також подоланні колізії правових норм та застосуванні аналогії закону й аналогії права з метою забезпечення пріоритету прав, свобод, інтересів фізичних, юридичних осіб та уникнення свавілля з боку державних органів, посадових і службових осіб [5, с. 482].

Передусім законність рішення передбачає дотримання судом положень Конституції України, загально визнаних принципів і норм міжнародного права і міжнародних договорів України, які є складником її правової системи.

Законним вважатиметься рішення суду в адміністративній справі, ухвалене із неухильним дотриманням процесуальних вимог, із застосуванням до дійсних правовідносин сторін норм права, які підлягають застосуванню, та яке відповідає правопорядку держави. Недотримання вимоги щодо законності судового рішення є безумовною підставою для його скасування [6, с. 171].

Так, постановою Львівського апеляційного адміністративного суду від 2 квітня 2009 р. у справі № 22-а-6408/9104 скасовано постанову Франківського районного суду м. Львова, оскільки оскаржуване рішення було ухвалене з порушенням норм матеріального права, що призвело до неправильного вирішення справи [7].

Окремі аспекти принципу законності викладені у практиці ЄСПЛ. У справі «Полторацький проти України» (Poltoratskiy v. Ukraine) ЄСПЛ доволі детально виклав свою попередню прецедентну практику щодо концепції «відповідно до закону», зокрема як підставу виправданості втручання у права, гарантовані ст. 8 Конвенції [8]. Однак концепція «законності» стосується не лише статті 8, але й багатьох інших статей Конвенції. Наприклад, у справі «Кац та інші проти України» (Kats and Others v. Ukraine, заява № 29971/04), рішення від 18 грудня 2008 р., ЄСПЛ розглядав законність стосовно права на свободу та особисту недоторканність, зазначивши таке: «Суд повторює, що слово «законний» та словосполучення «відповідно до процедури, встановленої законом», які містяться в пункті 1 ст. 5, по суті, відсилають до національного законодавства і встановлюють обов'язок забезпечувати дотримання матеріально-правових та процесуальних норм такого законодавства» [9, с. 17].

У разі встановлення суперечностей між нормами права, які підлягають застосуванню під час розгляду та вирішення справи, судові також необхідно враховувати роз'яснення Пленуму Верховного Суду України, що містяться у постанові від 1 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя», відповідно до яких Судам необхідно виходити з того, що нормативно-правові акти будь-якого державного чи іншого органу (акти Президента України, постанови Верховної Ради України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Респуб-

бліки Крим чи рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим, акти органів місцевого самоврядування, накази та інструкції міністерств і відомств, накази керівників підприємств, установ та організацій (тощо) підлягають оцінці на відповідність як Конституції, так і закону.

Якщо при розгляді справи буде встановлено, що нормативно-правовий акт, який підлягав застосуванню, не відповідає чи суперечить законові, суд зобов'язаний застосувати закон, який регулює ці правовідносини [10].

Відповідно до ст. 159 КАС України судові рішення має бути не лише законним, але й обґрунтованим. Обґрунтованим є рішення, ухвалене судом на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин в адміністративній справі, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні. Докази, покладені в основу мотивувальної частини судового рішення, мають відповідати вимогам закону про їх належність та допустимість. Рішення також може бути ухвалене на підставі обставин, що не підлягають доказуванню.

Насамперед обґрунтованість судового рішення залежить від того, наскільки точно було визначено предмет доказування у справі (сукупність обставин, які мають значення для правильного вирішення спору) та наскільки повно будуть досліджені обставини, які цей предмет становлять. Як слушно зазначає О. Шиманович, залежно від характеру відносин між сторонами сукупність юридичних фактів, що підлягають з'ясуванню у справі, буде різною [11, с. 57].

Ті обставини, які необхідно встановити для правильного вирішення справи, можуть не мати жодного значення для правильності вирішення іншого спору. При цьому негативним є як звуження кола обставин, що досліджуються (поза увагою суду може залишитися обставина, яка є важливою для правильного вирішення спору), так і його надмірне розширення (це може призвести до затягування розгляду справи та загромождження її непотрібними доказами).

Обґрунтованість рішення полягає у доведеності обставин, що мають значення для справи. Після визначення кола обставин, які підлягають дослідженню у справі, суд повинен перевірити їх доказами. Згідно зі ст. 86 КАС України суд оцінює докази, які є у справі, за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на їх безпосередньому, всебічному, повному та об'єктивному дослідженні. Ніякі докази не мають для суду наперед встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Недотримання вимоги щодо обґрунтованості судового рішення є підставою для його скасування або зміни. Зокрема, постановою Львівського апеляційного адміністративного суду від 10 грудня 2009 р. у справі № 10414/09/9104 скасовано постанову Тернопільського окружного адміністративного суду, оскільки оскаржуване рішення було ухвалене

не на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин справи, не підтверджених тими доказами, які були наявні у матеріалах справи та досліджені в судовому засіданні [12].

Постанова суду має також відповідати вимозі визначеності. Особливе значення ця вимога має для резолютивної частини постанови, оскільки саме в ній міститься юридичний результат розгляду справи та обирається спосіб захисту порушеного права позивача або відмовляється йому у захисті. У резолютивній частині постанови має бути чітко зазначено, чи задовольняє суд позовні вимоги, і якщо так, то повністю чи частково. У разі часткового задоволення позову суд повинен точно вказати, в якій частині позов задоволений, а в якій у задоволенні позовних вимог відмовлено. Якщо суд повністю відмовляє у задоволенні позову, він повинен чітко сформулювати, кому та у яких вимогах відмовлено [6, с. 173].

Необхідно констатувати, що рішення суду в адміністративній справі має бути безумовним, тобто, не повинно ставити можливість застосування обраного судом способу захисту у залежність від настання чи ненастання певних обставин.

У сфері адміністративного права виникають спори, в яких громадянин протистоїть державі, і рішення цих судів повинно сприяти тому, щоб діяльність державних органів відповідала Основному Закону держави та вимогам інших нормативно-правових актів. Адміністративні суди тим самим не тільки забезпечують діяльність держави відповідно до сформованого правового порядку, а й підвищують довіру громадян до держави, що є одним із чинників стабільності у суспільстві. Адміністративні суди вирішують спори осіб з публічною адміністрацією, а не накладають адміністративні стягнення, оскільки адміністративна юстиція є правозахисним, а не каральним щодо особи інститутом. Своїми рішеннями адміністративні суди запроваджують у діяльність публічної адміністрації більш ефективні стандарти належного управління.

Авторитет адміністративного суду значною мірою залежить від того, які за змістом закони приймаються законодавчою владою, оскільки сила судової влади полягає у повазі громадян та посадових осіб до суду, у беззаперечності судових рішень, якими забезпечується захист їх порушених прав, та в неухильному виконанні судових рішень.

Своїми рішеннями суд підтримує та зміцнює порядок, легітимність державного управління, сприяючи тим самим посиленню контролю держави над суспільством.

Вирішуючи спори, забезпечуючи дотримання соціальних норм у суспільстві, примушуючи добросовісно виконувати контракти, стягуючи борги та податки, забороняючи недобросовісну конкуренцію, суди зміцнюють економічну стабільність у суспільстві. Крім того, адміністративні суди підтримують політичну стабільність, забезпечуючи збереження конституційного ладу.

Судово-правова і адміністративна реформи, що відбуваються в Україні, насамперед мають бути спрямовані на підвищення ефективності механізму судового захисту законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб. Доступ до правосуддя, прийняття судом законного та обґрунтованого рішення та його виконання при цьому мають гарантуватися. Європейський суд із прав людини неодноразово наголошував на необхідності дотримання саме цих параметрів реального забезпечення прав і свобод людини (рішення ЄСПЛ у справі «Михайлюк та Петров проти України» (Mikhaulyuk and Petrov v. Ukraine) від 10 грудня 2009 р. (заява № 11932/02) [13], рішення ЄСПЛ у справі «Полторацький проти України» (Poltoratskiy v. Ukraine) від 29 квітня 2003 р. (заява № 38812/97) [14], рішення ЄСПЛ у справі «Христов проти України» (Khristov v. Ukraine, заява № 24465/04)) [15].

На думку, Б. Пошва, лише стабільна система правосуддя (через створення прецедентного права, а не спеціалізація судів замість суддів) допоможе визначити напрями підвищення кваліфікації суддів, започаткувати об'єктивний механізм притягнення їх до дисциплінарної відповідальності й реально знизити корупцію не тільки в судах, а й в усіх правоохоронних органах завдяки стабільності та обов'язковості судових рішень [16].

Значення судових рішень полягає у тому, що в них закріплюються владні волевиявлення суду щодо всіх питань, які виникають у процесі розгляду та вирішення справи у суді. Саме винесенням судового рішення завершується судовий розгляд, вирішується справа по суті, дається відповідь на матеріально-правову вимогу позивача, пред'явлену до суду.

У науці «судова практика» вживається у двох основних значеннях. У першому, широкому, значенні вона розглядається як синонім судової діяльності загалом, як різновид юридичної практики. У другому, вузькому, значенні під судовою практикою розуміють вироблені під час діяльності органів правосуддя правові положення, дефініції, правила, вказівки, які характеризуються узагальненістю, загальним визнанням, обов'язковістю [17, с. 22].

На думку П.М. Рабіновича і О.В. Соловійова, судову практику в її спеціально-юридичному значенні можна охарактеризувати так: по-перше, судовою практикою позначають ту частину юридичної діяльності судів, яка пов'язана з регулюванням нетипових ситуацій правозастосування і закріпленням об'єктивованого досвіду цієї діяльності у правоположеннях – тих самих логічно завершених деонтичних судженнях про певну належну поведінку; по-друге, правоположення судової практики формуються в мотивації не одного, а принаймні

двох рішень аналогічних справ і підлягають офіційному оприлюдненню опублікуванням; по-третє, до формування судової практики приводять основні нетипові ситуації правозастосування, зокрема надмірна абстрактність законодавчих приписів (вимагає конкретизації), прогалини в законодавстві або застарілість його приписів у поєднанні із нездатністю законодавця забезпечити вчасне їх удосконалення [18, с. 50].

Подібну позицію висловлює С.С. Зміївська, яка зазначає, що судова практика стає джерелом права, якщо в нормативно-правових актах містяться прогалини, їх текстуальний виклад є неоднозначним, суперечливим, що зумовлює появу проблем під час правозастосування [19, с. 28].

При цьому Н.В. Коваленко визначає, що, аналізуючи позитивні та негативні наслідки впровадження прецеденту як джерела права, можна допускати прийняття права судового прецеденту в Україні, але, беручи до уваги недоліки чинного законодавства, його використання сьогодні є передчасним. Важливо перед «допуском» прецедентних рішень національних судів у юридичний процес привести законодавство у такий стан, що буде відповідати вимогам законності, верховенства права, якості закону [20, с. 147].

Зважаючи на зазначені підходи, рішення Європейського суду за певними критеріями можна зарахувати до поняття «судова практика», оскільки вони характеризуються наявністю правоположень (принципових підходів при вирішенні справи), узагальненістю й загальним визнанням членами-учасниками Конвенції, офіційно оприлюднюються опублікуванням, прийняття яких часто зумовлено прогалинами в законодавстві держави-відповідача або застарілістю його приписів у поєднанні із нездатністю законодавчого органу забезпечити вчасне його вдосконалення [21, с. 20].

Підсумовуючи викладене, слід указати, що відповідно до положень Концепції реформування судової системи України, затвердженої рішенням Правничої Асамблеї Асоціації правників України від 19 вересня 2014 р., для правової держави одним із її найважливіших критеріїв є створення чесної, прозорої та ефективної судової влади. Метою проведення судово-правової реформи в Україні має стати створення законодавчих та організаційних умов для утвердження в Україні незалежної, ефективної та відповідальної судової влади, якій довірятиме суспільство. Одним із положень цієї Концепції є удосконалення процесуального законодавства, яке має відбуватися шляхом його максимального спрощення та пришвидшення процедур розгляду спорів у тих категоріях справ, де це можливо, забезпечення юридичної визначеності, однаковості судової практики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. – К.: «Дрім Арт», 2013. – 224 с.
2. Писаренко Г.М. Судові рішення в адміністративних справах: поняття, види, особливості ухвалення [Електронний ресурс] / Г.М.Писаренко // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса. – 2011. – с.43-51. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v62/07.pdf>

3. In the case of HADJIANASTASSIOU v. GREECE The European Court of Human Rights, sitting as a Grand Chamber 16.12.1992 Application no. 12945/87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57779>
4. Фазикош Г.В. Судове рішення в цивільному судочинстві : автореф. дис... канд.юрид.наук:12.00.03 / Г.В. Фазикош; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків, 2008. – 20 с.
5. Підвальна М.З. Місце принципу верховенства права в системі принципів адміністративного судочинства // Актуальні проблеми юридичної науки: Збірник тез міжнародної наукової конференції «Восьмі осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 13–14 листопада 2009 р.): У 4-х частинах. – Частина третя: «Цивільне право. Сімейне право. Міжнародне приватне право. Комерційне право. Цивільний, господарський та адміністративний процес». – Хмельницький: Видавництво Хмельницького університету управління та права, 2009. – 507 с. – С. 481–483.
6. Труш М. Вимоги до судового рішення в адміністративній справі / М. Труш // Вісник Львівського університету. – Серія юридична. – 2013. Випуск 58. – С. 170–175.
7. Постанова Львівського апеляційного адміністративного суду від 2 квітня 2009 р. у справі № 22-а-6408/9104. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/3497339>
8. Полторацький проти України : Рішення Європейського суду з прав людини в справі від 29 квітня 2003 р. (заява № 38812/97) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_838.
9. Фулей Т.І. Застосування практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві : [наук.метод. посібник для суддів] / Т.І. Фулей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nsj.gov.ua/files/1444201141> Посібник адмін_ТФ_130815.pdf.
10. Постанова Верховного суду України від 1 листопада 1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» [Електронний ресурс] // База Законодавства. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>
11. Шиманович О. Вимоги, що пред'являються до судового рішення в цивільному процесуальному законодавстві / О. Шиманович // Підприємство, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 56–60.
12. Постанова Львівського апеляційного адміністративного суду від 10 грудня 2009 р. у справі № 10414/09/9104. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/7263786>
13. Михайлюк та Петров проти України : Рішення Європейського суду з прав людини в справі від 10 грудня 2009 р. (заява № 11932/02) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_500
14. Полторацький проти України : Рішення Європейського суду з прав людини в справі від 29 квітня 2003 р. (заява № 38812/97) [Електронний ресурс]. – Режим до ступу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/974_838
15. Христов проти України : Рішення Європейського суду з прав людини в справі від 19 лютого 2009 р. (заява № 24465/04) [Електронний ресурс]. – Режим до ступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_443
16. Пошва Б.М. Судовий прецедент: проблеми запровадження в Україні [Електронний ресурс] / Б.М. Пошва // Інформаційний центр Верховний суд України. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/81b1c5a59140111fc2256bf7004f9cd3/3a27628b5abab870c22575d0004d48e7?OpenDocument>
17. Морозова Л.А. Еще раз о судебной практике как источнике права/ Л.А. Морозова // Государство и право. – 2004. – № 1. – С. 19-23.
18. Рабінович П.М. Застосування Європейської конвенції з прав людини та практики Страсбурзького суду в Україні (загальнотеоретичні аспекти) / П.М. Рабінович, О.В. Соловійов // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Наук.-дослід. ін.-ту держ.будів. та місц.саовр. Національної академії правових наук України. Серія І «Дослідження та реферати» / редкол.: П.М. Рабінович (голов.ред) та ін.. – Вип. 28. – К., 2014. – 208 с.
19. Зміївська С.С. Судова практика як джерело формування й розвитку права / С.С.Зміївська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція». – 2015. –№14. – Т.1. – С.27–28.
20. Н.В. Коваленко. Прецеденти в адміністративному судочинстві. Прикарпатський юридичний вісник № 1. 2016. С. 142–147.
21. Завгородній В.А. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – №15. – Т. 1. – с. 19–22. – Режим доступу: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc15/part_1/7.pdf